

OSMANLI'NIN ZİRVEDE KALMA MÜCADELESİ

DÜŞÜŞLER/TUTUNUŞLAR 1703-1789

ZİYA NUR AKSUN

© / otukennesriyat

YAYIN NU: 889

KÜLTÜR SERİSİ: 465

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-646-5

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 2011

2. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Son Okuma: Ezgi Akyıldız

Düzeltili: Ahmet Şahin

Dizin Editörü: Fatih Dalgacı

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: CB Matbaacılık

Baskı: Ötüken Neşriyat AŞ

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50
Sertifika Nu: 49269

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul - 2026

Ziya Nur Aksun: 29 Mayıs 1930'da Konya'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimi Konya'da yaptıktan sonra Ankara'ya giderek 1955 yılında Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. İlerleyen yıllarda İstanbul'a yerleşen Z. N. Aksun, dönemin önde gelen aydınlarıyla ortak bir muhit teşkil etmiştir. Eserlerinden daha çok sohbetleriyle tanınmıştır. Osmanlı ve İslam tarihi hakkında geniş bilgisiyle, günlük siyasetimizin muhtelif gelişmelerini sağlam bir tarih muhakemesiyle değerlendirmesiyle, Osmanlı-Türk devlet telakkisi hakkındaki efsunkâr tespitleriyle, çevresinde toplanan her zümreden münevverleri ve gençleri etkilemiştir. Dünder Taşer ve Erol Güngör ile memleket meseleleri ve millî düşünce etrafında yaptığı sohbetleri, Dünder Taşer'in vefatını müteakip derlemiş ve 1974 yılında Z. N. rumuzu ile fikir hayatımıza kazandırmıştır. "Dünder Taşer'in Büyük Türkiye'si" adıyla yayınlanan bu eser Türk okuyucusunun büyük alakasını celp etmiş ve kısa zamanda altı baskısı yapılmıştır (12. Baskı, Mart 2015). İslam Tarihi hakkında Filibeli Ahmet Hilmi'nin eserini ele alarak ve genişleterek yazdığı eser (3 cilt, 5. Baskı, Aralık 2014) bugün halen aşılamamıştır. *Diriliş* dergisinde Z. N. rumuzuyla yazılmış makaleler neşreder. 1965'ten 1976 yılına kadar 7000 cilde yakın Osmanlı tarihi kaynaklarını tetkik eden Ziya Nur büyük bir *Osmanlı Tarihi* yazmak istemiş, fakat talih müsaade etmemiştir. 1976 yılında geçirdiği felç neticesinde konuşma ve yazma melekelerini kaybetmiştir. Sözü geçen *Osmanlı Tarihi* (6 cilt, 2. Baskı, Ocak 2010) yayınevimiz tarafından son haliyle neşredilmiştir. Ziya Nur Bey, tarihçiliğinin yanı sıra çağdaş Avrupa düşünce ve siyasetini yakından takip eden, güzel sanatlarda, bilhassa ressamlıkta kabiliyetli, şiir ve musikimize hayran bir mütefekkindir. Evinde muhafaza ettiği yağlıboya tabloları bir sergi açacak evsafı ve çokluktadır. Ziya Nur Aksun 6 Eylül 2010 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısının önemli âlim ve aydınlarından olan Z. N. Aksun, Osmanlı ve İslam Tarihi sahalarında çalışmış, bir kısmını tamamlayamadığı eserleriyle birlikte, ele aldığı dönemi okuyucuya bütün teferruatıyla yaşatmıştır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	11
-------------	----

SULTAN III. AHMED HAN

III. Ahmed'in Cülûsu ve İhtilâl İdaresinin Tasdiki.....	15
Baltacı Mehmed Paşa'nın Sadareti ve Azli, Çorlulu Ali Paşa'nın Sadareti	20
İsveç Kralı Demirbaş Şarl'ın Osmanlılar'a Sığınması	22
Baltacı Mehmed Paşa'nın Prut Seferi	30
Baltacı Hakkındaki Söylentiler ve Baltacı'nın Sonu	41
Deli Petro'nun Osmanlı Korkusu ve 25 Yıllık Barış Anlaşması (10 Nisan 1712)	42
Rusya'nın Anlaşmaya Uymaması ve Sefer Açılması Kararı	42
Ruslarla Bir Anlaşma Daha (24 Haziran 1713)	44
"...şefkatin, ulûv-i cenâbın, asâletin, nezaketin esiriyim" diyen Demirbaş Şarl'ın Dönüşü	44
Şair Nâbî'nin Ölümü	45
Karlofça Antlaşması'yla Kaybedilen Yerlerin Geri Alınması	46
Gözler Venedik'e Çevrildi: 51 Günde Kiklad Adaları ve Mora'nın Tamamı Geri Alındı	47
Girit'ten de Venediklilerin İlgisi Kesildi!	49
Nemçe Seferi ve Silahdar Ali Paşa'nın Şehadeti	50
Temeşvar'ın Düşmesi	54
Tarihçi Naîmâ'nın Ölümü	56
Belgrad'ın Düşmesi	57
Pasarofça Antlaşmaları	60
Büyük Yangınlar ve Zelzele	62
Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Devri	64
İran'la İlişkiler ve Tiflis ile Gori'nin Alınması	66
Hemedan Sulhu (4 Ekim 1327)	70
Matbaanın Gelmesi	70
Patrona İhtilali	73
Sultan III. Ahmed'in Tahttan Çekilmesi	77
Sultan III. Ahmed Han Hakkında	79

SULTAN I. MAHMUD HAN

I. Mahmud'un Cülûsu	81
Patrona Kalıntılarının Neticesiz Başkaldırışı	86
Şair Nedîm'in Ölümü	87
Osmanlı-İran Münasebetleri	88

Korican Zaferi (16 Eylül 1731)	88
Şah Tahmasb'ın Barış İstemesi ve Osmanlı-İran Sulhu	89
Nadir Şah'la Muharebe	90
Yeni Bir Kasr-ı Şirin Muahedesi (17 Ekim 1736)	93
Osmanlılara Karşı Rusya-Avusturya İttifakı	94
Banyaluka Zaferi (4 Ağustos 1737)	100
Zaferler Yılı	103
Orsova Fethi ve Muhtelif Cephelerde Zaferler	104
Belgrad'ın Geri Alınmasına Doğru	108
Osmanlı Ordusuna İsveç'ten On bin Darbeli Tüfenk	108
Grocka Zaferi (22 Temmuz 1739)	109
Belgrad'ın Yeniden Alınışı	110
Avusturya ve Rusya ile Belgrad Anlaşmaları (1739)	111
Fransa'ya Tanınan İmtiyazların Genişletilmesi	112
İstanbul'da Şiddetli Kış	113
Nadir Şah'ın Hudut Tecavüzlerine Başlaması	113
Nâdir Şah'ın Başarısız Musul Muharasası	114
Nâdir Şah'ın Başarısız Kars Kuşatması	115
İran'la Sulh (23 Ağustos 1745)	116
Avusturya Verâset Muharebesi	118
Büyük İstanbul Yangınları	119
İstanbul ve Trakya Zelzelesi	120
Sultan I. Mahmud'un Ölümü	120

SULTAN III. OSMAN HAN

Sultan III. Osman'ın Tahta Çıkması ve İlk İcraatı	123
Şiddetli Kış ve Sadaret Değişiklikleri	124
Kudüs'te Kiliseler İhtilafı	126
Büyük İstanbul Yangını	127
Sadrazam Bıyıklı Ali Paşa'nın Azli ve İdamı, Yirmisekiz Çelebizâde Mehmed Saîd Paşa'nın Sadareti	127
Nûr-ı Osmâniye Camii'nin Açılması	128
İstanbul'daki Büyük Yangın ve Veba	129
Eyaletlerde ve Mısır'da Karışıklıklar; Prusya ile Dostluk	129
Köse Bâhir Mustafa Paşa'nın Azli ile Koca Râgıp Paşa'nın Sadareti	130
Sultan III. Osman'ın Vefatı ve Şahsiyeti	130

SULTAN III. MUSTAFA HAN GAZİ

Sultan III. Mustafa'nın Cülûsu ve İlk İcraatı	133
Bazı Olaylar ve Tedbirler	135
Şehzade Selîm'in Doğuşu	136
Malta'ya Kaçırılan Kalyon'un Fransa Eliyle İadesi	137

Koca Râgıb Paşa'nın Vefatı Hâmid Hamza Paşa'nın ve Köse Bâhir Mustafa Paşa'nın Sadaretleri	137
Lâleli Camii'nin Hizmete Açılışı	140
Köse Bâhir Mustafa Paşa'nın Azli	142
Muhsinzâde Mehmed Paşa'nın Sadareti ve Büyük İstanbul Zelzelesi	144
Kuzey Dengesinin Bozulması; Rusya'ya Harp İlanı	144
Sadrazam ve Serdar-ı Ekrem Mehmed Emin Paşa'nın Rusya Seferi ve Hotin Muzafferiyetleri	152
Hotin'in Düşmesi ve Sadrazam Moldavancı Ali Paşa'nın Sadareti	154
Rus Donanmasının Akdeniz'e Hareketi	156
Bâb-ı Âli'nin Avrupa Siyasilerinin Körlüğüne Karşı Basiretli Hareketi	156
Rus Marifetiyle Çıkan Mora İsyanı'nın Bastırılması	158
Çeşme Faciası ve Neticeleri, Çarıçenin Büyük Sözü	159
Tuna Cephesindeki Harekât	162
Rusların Kartal'da Tam Sarsılmışken Galip Gelmeleri	162
Büyük Felaket ve Neticeleri	163
İvâzzâde Halil Paşa'nın Azli ile Silahdar Mehmed Paşa'nın Sadareti	165
Mirzaların İhaneti Sonucu Kırım'ın Elden Çıkışı	165
Osmanlı Kamuoyunda Büyük İstirap	168
Avusturya'nın İki Yüzlü Siyaseti	169
Ruslara Karşı Özü ve Yerköy Zaferleri	169
Bükreş Barış Müzakereleri ve Neticesizlikler	170
Mısır ve Suriye'de Karışıklıklar	172
Silistre Zaferi (29 Haziran 1773)	174
Varna Zaferi ve Avrupa'nın Durumu	174
Mağlubiyet ve Galibiyetlerin Sebepleri	176
Sultan Mustafa'nın Üzüntüden Vefatı ve Şahsiyeti	179

SULTAN I. ABDÜLHAMİD HAN GAZİ

Sultan Abdülhamid'in Cülûsu	183
Muharip Devletlerin Durumu	183
Küçük Kaynarca Barış Antlaşması (21 Temmuz 1774) ve Sonuçları	187
Muhsinzâde'nin Vefatı ve İzzet Mehmed Paşa'nın Sadrazamlığı	190
Kırım Karışıklıklarının Devamı; Sadarete Derviş Mehmed Paşa'nın Getirilmesi	190
Diğer Eyaletlerdeki Karışıklıklar ve Alınan Tedbirler	192
İran'la Muharebe ve Neticesi	193
Sadarete Değişiklik	195
Aynalıkavak Tenkîhnâmesi	195
Süveyş'ten Yabancı Gemilerinin Geçme Yasağı	197
Mora'da Alınan Tedbirler	198
Sadaret Değişiklikleri, Şehzade Mustafa'nın Doğumu	198
Ermeni Patrikinin Değiştirilmesi	199

Buhâra Hanından Bir Sefir Gelmesi	200
Büyük İstanbul Yangını; Sadaret Değişiklikleri; Askerî Vaziyet.....	200
Göstermelik Kırım Hanlığı'nın İnkırâzı	203
Rusya'nın Avrupa'da Oluşturduğu Endişe.....	208
Sadrazam Halil Hamid Paşa'nın Azli ve İdamı	209
Koca Yusuf Paşa'nın Sadareti	212
Şehzade Mahmud'un Doğumu	213
Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne Karşı Düşmanlıkları ve Harp İlanına Sebep Olan Hadiseler	213
Avusturya'nın Osmanlılara Harp İlanı, Türkiye'nin İki Büyük Devlete Karşı Harbe Mecbur Kalışı	221
Donanmamızın Hareketi.....	222
Avusturya'ya Karşı Harekât ve Yeniçerinin Son Zaferi: Şebeş Zaferi (21 Eylül 1788)	224
İsveç'in Rusya'ya Harp İlanı.....	229
Özü Kalesinin Düşmesi, Sultan Abdülhamid'in Vefatı.....	231
Sultan I. Abdülhamid'in Şahsiyeti	236

SUNUŞ

1699 Karlofça Antlaşması'ndan sonraki yıllar Yüce Devlet'in, yüceliğini yeniden sağlamak, kaybedilen toprakları ve prestiji yeniden elde etmek yolunda yaptığı sayısız çabaların tarihidir. Artık zirveden düşüş başlamıştır. Devletin gücü, yönetim kadrosunun idealizmi, müesseselerin yıpranmışlığı ve art arda sürüklenilen savaşlar bu dönemi doldurur. Bazı kısa süreli başarılar eski günlere dönülüyor umudu vermişse de ardından gelen başarısızlıklar ve çözümler düşüşün sürdüğünü göstermektedir.

Gerçi aynı devrede medenî nitelikler bakımından hâlâ Avrupa'dan ileri durumda olmaya devam ediyorduk, bir takım ıslahat ve yenileşme çabalarına yönelmiştik. Askerî ve siyasi bakımdan da Avrupa ve Hristiyan dünyası bize karşı daima ittifak içinde çok yönlü olarak saldırılarını ve fesatlarını sürdürmeye, buna mukabil biz de tek başına birkaç cephede birden bu saldırı ve fesat hareketlerine karşı direnmeye devam ediyorduk – hâlâ bu güçteydik.

Fakat sonunda 1774 Kaynarca Antlaşması'yla artık vaziyetimizin daha vahim bir sona doğru seyrettiğinin belgesini imzalamış olduk ve özbeöz Türk vatanı Kırım, yüreğimizin bir parçası, bizden koparıldı ve kısa süre sonra da Rus boyunduruğuna mahkûm oldu.

Ne yazık ki Rusların Kırım dâhilinde çevirdiği entrikalar, bu feci sonucu doğurmakta başlıca âmil oldu ve Kırım'ın kopuşu Osmanlı İmparatorluğu camiasında çok büyük ızdırap kaynağı olmuştur. Artık düşman usulü öğrenmişti: İçeride fitne çıkarıp dışarıdan destek vermek suretiyle bu yüce siyasi oluşumu dağıtmayı, bölmeyi, ufak parçalar halinde yutmayı, paylaşmayı siyasetlerine esas yapmışlardı. Nitekim Rusya yakın zamanlarda da aynı oyunu komünizm namına oynamış ve ne gariptir ki piyon olarak kendi içimizden adamlar bulabilmiştir. Millî hayatımız için çok tehlikeli birtakım siyasi hareketlerle kökünden kopmuş; tarih şuurundan yoksun, şaşkın ve dengesiz bir grubu alet olarak kullanmıştır. 1900'lere kadar birer eyaletimiz olan bugünün Orta Doğu devletlerinde Rus nüfuzu, Türkiye'nin hâlihazır emniyetini ihlal eder şekilde gelişmiştir. Türkiye'nin Bal-

SULTAN III. AHMED HAN SULTAN AHMED HÂN-I SÂLİS (1703-1730 M./1115-1143 H.)

III. Ahmed'in Cûlûsu ve İhtilâl İdaresinin Tasdiki

Sultan Ahmed Han, 30 yaşları içinde bulunduğu hâlde “Taht-ı âlî-baht-ı Osmânî”ye (Yüce bahtlı Osmanlı’nın tahtına) oturdu (22 Ağustos 1703/9 Rebîülâhîr 1115). Kendileri Sultan IV. Mehmed’in ikinci şehzadesi olup, Rebîa Gülnûş hatundan doğmuşlardı. Son derece zarîf, zekî, yakışıklı, halîm ve selîm, hassas ve kerîm idiler. Şehzadeliklerinde biraderleri gibi iyi tahsîl görmüşlerdi. Değerli bir şâir, kıymetli bir münşî, mükemmel bir hattat idiler. Tahta çok ciddî bir karışıklık içinde geçmiş bulunduklarından, kendilerini bekleyen görev ve sorumluluklar büyüktü. Nitekim, tahta çıktıklarının üçüncü günü, kargaşa çıkaranların tasarruf ve taleplerini kabul etmek mecburiyetinde kaldı. Bu suretle, Kavanoz Ahmed Paşa’nın sadrazamlığı ile İmam Mehmed Efendi’nin şeyhülislam olması kabul ve tasdik olundu.

Padişah askerî ve İstanbul halkının arzusunu nazara alarak, biat merasiminden hemen sonra, Edirne Sarayı önüne, payitahta döneceğine âlâmet olmak üzere, tuğlar diktirmiş, biraz ötede kurulan otağ-ı hümayun da payitahta hemen hareket edileceğini göstermekteydi.

Nitekim cûlûsun beşinci günü, otağ-ı hümayuna çıkmaya karar verdi. Fakat asker bazı kışkırtmalarla, birikmiş ulûfeleriyle cûlûs bahşîşinin verilmesini talep ettiler ve bunu almayınca alaya varmayacaklarını bildirdiler.

Padişah bunun üzerine önce yumuşaklıkla bildirerek:

“Hazine onlar içindir, padişah kuldân ibarettir, lakin halâ teyit edilmiş olan iktidarımın eline teslim olunan hazine, taleplerini karşılamaya yeterli değildir; benim padişahane hayır duamı isterlerse, birkaç gün sabredip ertelesinler, inşaallahu teâlâ tedarikinde hızlı bir şekilde çalışılır,” dedi.

SULTAN I. MAHMUD HAN

SULTAN EL-GAZÎ MAHMUD HÂN-I EVVEL

(1730-1754 M./1143-1168 H.)

I. Mahmud'un Cûlûsu

Sultan Mahmud, Osmanlı toplumunun en alt tabakalarından gelmiş bir ihtilâl hareketiyle, devlet başkanlığından çekilmeye mecbur olan amcasının yerine, gece yarısı tahta geçti. O gece, sabahleyin yapılacak umumi biat merasimi için, devlet erkânına tezkereler yazıldı ve “Salât-ı subhı Ayasofya’da edâ eyleyip, şevketlü, kerametlü, kudretlü, mehâbetlü pâdişâh-ı âlem penâh Sultan Mahmud Hân efendimiz hazretlerinin taht-ı cihândârîye cûlûs-ı hümayunları vukû’ bulmağın, mu’tâd-ı kadîm üzre bîat ve dâmen-bûsî için” saray-ı hümayuna gelmeleri bildirildi. Biat merasimine ihtilâl şefleri de davet edildi. Sabahleyin icra edilen merasimle devlet ricâli, ulema, ahali ve bayraklarını açarak gelen ihtilâlciler, yeni sultana sadakatlerini arz ettiler (2 Ekim 1730/19 Rebûlevvel 1143).

Birkaç gün sonra padişah, Osmanlı saltanat ananesi gereğince, Eyûpsultan’da Peygamber Efendimize ait mukaddes kılıcı kuşandı.

Hâlâ dağılmamış bulunan asiler, eski sadrazam ile tâbîlerinin “lû’biyât ve sefâhat mahalli” olarak umumi nefreti celbetmiş bulunan Sa’dâbâd köşklerinin dahi yıkılmasında ısrar ettiler; hatta yeni tayin ettirdikleri İstanbul Kadısı Divâne İbrahim Efendi’den de bu hususta feti aldılar. Târîh-i Subhî’ye göre, padişah bu talebe bir epeyce direndiyse de neticede “Yakılmasına rıza-yı hümayunum yoktur, bu kadar ve devlet düşmanları olan Hıristiyan milletlere gülme gerekçesi olacak bir madde olduğundan, ancak yıkılmasına ve tahrip edilmesine ruhsat ve iznim olmuştur,” diye müsaade vermek mecburiyetinde kaldı.

Böylece Sa’dâbâd mâmûreleri, üç gün içerisinde, bir harabeye çevrildi. İhtilâl mensupları, bu gibi hareketlerde daima görüldüğü üzere, kendilerini emniyete almak için birtakım tayinler yaptırıldılar. “Ekserisi kendisini müdebbir-i devlet ve atabek-i saltanat makamı-

SULTAN III. OSMAN HAN

SULTAN OSMAN HÂN-I SÂLİS

(1754-1757 M./1168-1171 H.)

Sultan III. Osman'ın Tahta Çıkması ve İlk İcraatı

Sultan Osman, büyük biraderleri Mahmud Han'ın vefatı üzerine derhal davet edilen devlet erkânı, ulema ve ümerânın biatiyle, 57 yaşlarında olduğu halde tahta çıktı. (13 Aralık 1754/27 Safer 1168). Kendileri Sultan II. Mustafa'nın ikinci oğulları olup Şehsuvâr Hatun'dan dünyaya gelmişlerdi.

Cülûsunun üçüncü günü Sadrazam Bâhir Mustafa Paşa ile Şeyhülislâm Seyid Murtaza Efendi'yi huzuruna çağırarak kendilerinin vazifelerinde bırakıldıklarını bildirdi. Bundan sonra Eyüpsultan'a giderek, Osmanlı ananesi mucibince Peygamber Efendimize ait mukaddes kılıcı kuşandı. Maliye hazinesinde gördüğü nisbî bolluk üzerine, mukataa, tımar ve zeâmet sahiplerinin beratları yenilenirken alınması gereken cülûsiyeden bir "hat" ile vazgeçerek, herkesi memnun etmek istedi. Cülûs bahşişini tekaüde ayrılmış olanlara da teşmîl ederek, memnuniyeti daha ziyade artırmak yolunu tuttu.

Sultan III. Osman Han

SULTAN III. MUSTAFA HAN GAZİ SULTAN EL-GAZİ MUSTAFA HÂN-I SALİS

(1757-1774 M./1171-1187 H.)

Sultan III. Mustafa'nın Cülûsu ve İlk İcraatı

Sultan Osman hasta iken, Kızlar Ağası Ebû Kaf Ağa'nın tesiriyle Sadrazam Râgıb Paşa'yı azletmek istemişti. Rivayete göre padişahın bu niyetinden haberdar olan paşa bir müddet gizlenmiş; bu sırada da sultan vefat etmişti. Bunun üzerine devlet ricali sabaha karşı saraya gelerek sünnet odasında toplanmışlardı. O esnada saltanat varisi bulunan Sultan Mustafa, Osmanlı ananesi mucibince, sağ koltuğuna Kızlar Ağası Ebû Kaf Ağa, sol koltuğuna Silahdar İbrahim Bey girmiş oldukları halde odaya dâhil olmuş ve devlet ricalinin selamlarına "Sabahlar hayrola," diye karşılık vermiştir. Sonra sadrazam ve diğer rical yer öperek resm-i selâmı ve bâtı îfâ etmişlerdir.

Bunun üzerine sadrazam, şeyhülislâm ve kapdân-ı deryaya hil'atler giydirilmiş; Sultan Mustafa da Hırka-i Şerîf dairesine giderek duada bulunmuşlardır. "Tulû-i fecr- i sâdıkda" Bâbü's-saâde önüne taht kurulmuş ve davet edilen diğer devlet erkânı yeni sultana bâatlerini arz etmişlerdir. Atılan toplar ve çıkartılan münâdîlerle yeni padişahın cülûsu ilan edilmiştir.

Merasimden sonra Enderûn'a dönen sultan, selefinin tekfin emrini vermiş ve geleneğe uygun olarak yeniçeri ağası, sekbanbaşı, kul kethüdası tarafından görülen cenaze, usûl icabı, Mukaddes Emanetler dairesi önünde gasledildikten sonra, namazı kılınarak Yeni Cami Türbesi'nde Sultan I. Mahmud'un yanına defnedilmiştir (30 Ekim 1757/16 Safer 1171 pazar).

Yeni sultan sadrazam ve şeyhülislâmı makamlarında bırakmıştır.

Birkaç gün sonra Osmanlı geleneği uyarınca kılıç kuşanma töreni yapılmış; Vâsıf'ın naklettiğine göre padişah ata binerek devlet erkânı ile Eski Odalara gelmiş; mensup bulunduğu 61. Orta'nın odabaşısı tarafından kendilerine, mûtaad olduğu üzere şerbet takdim edilmiş; sultan da bunu içtikten sonra, içini altınla doldurarak iade etmiş; ayrılırken de *Kızılma'da buluşmaları* temennisinde bulunmuştur. Yeniçeriler geleneğe göre aynı temenniye alkış mahiyetinde ifade etmişlerdir.

SULTAN I. ABDÜLHAMİD HAN GAZİ SULTAN EL-GAZİ ABDÜLHAMİD HÂN-I EVVEL

(1774-1789 M./1187-1203 H.)

Sultan Abdülhamid'in Cülûsu

III. Ahmed'in Rebîa Şermî Sultan'dan şehzadesi bulunan Abdülhamîd Hân, büyük biraderinin vefatı üzerine, kırk dokuz yaşında, Osmanlı tahtına çıktı (21 Aralık 1774/8 Zilka'de 1187 Cuma). Orduya hitaben neşrettiği bir hatt-ı hümayunla birlik ve beraberliğe riayet edilmesini, düşmandan intikam alınmasını bildirdi. Muhsinzâde Mehmed Paşa'ya sadrazamın uhdesinde bırakıldığı bir fermanla bildirildi.

Yeni sultanın cülûsunda devlet, bilhassa mali noktadan büyük buhran içindeydi. Bu sebeple askere cülûs atıyesi verilememiş; ancak biriken iki "kıst"¹ın ödenmesiyle iktifâ edilmişti.

Muharip Devletlerin Durumu

Diğer taraftan harp tedariklerinin görülmesine çalışılıyor ve padişah ile etrafındaki yöneticiler, Ruslara karşı mutlak bir galebe kazanıldıktan sonra barış masasına oturulmasına taraftar bulunuyorlardı.

Ahalinin, Kırım'ın gidişi dolayısıyla kabarmış bulunan öfkesi karşısında, başta padişah olmak üzere, yöneticilerden hiçbirisi Müslüman topraklarının küffara geçişini tasdik sorumluluğunu üzerine alamıyordu. Padişah ise "kırk üç sene sarayda kapalı kalmış olmasından dolayı, dünyada olan bitenler hakkındaki bilgileri, okuduğu vakanüvis tarihleriyle kitaplardakilerden ibaret" bulunuyordu. Bunun-

¹ Kıst mevacibleri: Üç aylık ulûfe yerine kullanılır bir tabirdir. Tanzimat'tan evvel maaşlar üçer aylık olmak üzere senede dört defa verilir. Bunların her birine "kıst mevacibi" denilirdi. Arapça kıst; hisse, parça, taksit demektir. (M. Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1971, c.II, s.275,

DİZİN

I, II, III...

- I. Abdülhamid 183, 184, 185, 198, 213, 218, 229, 231, 236, 237
I. Mahmud 81, 120, 133
II. August 22, 24, 26, 32, 95
II. Bâyezîd 236
II. Dünya Harbi 12, 189, 207
II. Joseph 213, 216, 224, 225, 226, 227, 228, 235
II. Mustafa 78, 122, 123
II. Osman 123
III Osman. 123, 124, 130, 131
III. Ahmed 15, 16, 17, 28, 31, 34, 63, 77, 79, 84, 85, 129, 183
III. Ahmed Çeşmesi 84, 85
III. Auguste 95, 147
III. Devlet Giray 154, 195
III. Mustafa 133, 134, 141, 142, 148, 153, 180
III. Petro 175
III. Selim (Mustafa'nın oğlu), 136, 141
XII. Charles (Şarl) 23, 28, 29, 44
XV. Louis (Fransa Kral) 95
XVI. Louis (Fransa Kral) 208, 209

A

- Abacılar 119
Abbas Şah (Şah Abbas, III.) 91, 92, 211
Abdi Paşa 162
Abdullah Efendi (Şeyhülislam) 70
Abdullah Paşa (Bağdat valisi) 194
Abdullah Paşa (Bender muhafızı) 98
Abdullah Paşa (Çeteci) 116, 135
Abdullah Paşa (Kılburun Muhafızı) 169

- Abdullah Paşa (Muhsinzâde) 102, 104
Abdullah Paşa 74, 92, 98, 102, 104, 116, 118, 126, 135, 169, 186, 194, 226
Abdullah Paşa, (Köprülüzâde) 69, 74, 92
Abdullah Paşa, (Seyid) 118
Abdullah Paşa, Nâilî 126
Abdurrahman Paşa 57, 70, 74, 92, 98, 102, 104, 116, 118, 126, 135, 169, 186, 194, 226
Abdurrahman Şeref 137
Abdülhamid I. 183, 184, 185, 198, 213, 218, 229, 231, 236, 237
Abdürrezzak Bâhir Efendi (Reîsülküttab) 171, 186
Abdürrezzak Efendi (İsmail müdafii) 177
Acem ordusu 89
Acem,-ler 73, 75, 76, 83, 89, 93, 194, 195
Adakale 106, 107
Adalar Denizi 159, 162
Ada-yi Kebîr Kalesi 106, 107
Afrika 21
Ağa Kapısı 77
Ağrıboz 60
Ahırkapı Feneri 131, 132
Ahmed Efendi (Müftüzâde) 219
Ahmed Efendi, Resmî 152
Ahmed III. 15, 16, 17, 28, 31, 34, 63, 77, 79, 84, 85, 129, 183
Ahmed Kapdan, (Cihangirli) 165
Ahmed Paşa (Aydın Valisi) 109
Ahmed Paşa (Bağdat Valisi) 88, 91, 92, 115, 130
Ahmed Paşa (Belgrad muhafızı) 55, 56
Ahmed Paşa (Cezâr) 193

Ahmed Paşa (Kafkas seraske-
ri-Hacı) 113, 115

Ahmed Paşa (Kavanoz sadra-
zam) 15, 18

Ahmed Paşa (Kel Bender muha-
fızı) 155

Ahmed Paşa (Paşazâde Hafız)
103, 113, 115

Ahmed Paşa (Sayda Valisi-Cezâr
Ahmed Paşa) 193

Ahmed Paşa 15, 18, 19, 49, 52, 55,
56, 88, 89, 91, 92, 103, 109, 113, 115,
116, 130, 193

Ahmed Paşa, (Vali) 92

Ahmed Paşa, (Vezir-Hanya mu-
hafızı) 49

Ahmed Paşa, Çalık (Yeniçeri
Ağası) 18

Ahmed Paşa, Kalaylıkoz 19

Ahmed Paşa, Nişancı 113

Ahmed Paşa, Sarı 49, 52

Ahmed Paşa, Türk (Anadolu
Beylerbeyi) 49, 52

Ahmed Refik 65

Ahmed Resmî Efendi (Hulâsa-
tü'l-İtibâr'ın müellifi, Giritli, Sadâ-
ret Kethüdâsı) 135, 151, 166

Ahmed Resmî, Giritli (Sadâret
Kethüdâsı) 135, 151, 187

Aix-la-Chapelle Sulhu (Muâhe-
desi) 119, 145

Akdeniz 34, 47, 113, 130, 156,
157, 158, 161, 172, 173, 187, 188,
196, 204, 215, 222, 230

Akka 172

Akkerman 163, 220

Akmescid (Kırım) 97

Akpalanka 226

Aksu (Bug) Nehri 45, 187, 213

Albert Vandal 85

Ali Ağa, (Silahdar) 43, 125, 126

Ali Ağa, Pehlivan (Onyedinci Bö-
lük Çorbacısı) 83, 84, 125, 126

Ali Bey, Bulutkapan, (Mısır'da
Seyhü'l-Beled) 197

Ali Bey, Cin (Mısır'da âsi) 170,
172

Ali Han, Kelb (İran Şâhı) 194

Ali Paşa (Bender Muhafızı, Kel
Ahmed Paşazâde) 155

Ali Paşa (Çatalcalı, Hezargrad
müdafii) 186

Ali Paşa (Genç, Özü Valisi) 111

Ali Paşa (Hamal) 125

Ali Paşa (İspanakçı) 186

Ali Paşa (İbrail Muhafızı) 155

Ali Paşa (Kale muhafızı, hazine-
dar, Şahin) 48, 169, 212, 224, 233

Ali Paşa (Kandiye muhafızı, İz-
mirli) 49

Ali Paşa (Moldavancı) 154, 155

Ali Paşa (Nişancı) 126

Ali Paşa (Revan Seraskeri, He-
kimoğlu) 88, 89, 90, 92, 101, 102,
103, 104, 107, 110, 111, 113, 114,
124, 125

Ali Paşa (Rumeli Beylerbeyi) 109

Ali Paşa (Ruşçuk Seraskeri, Da-
ğistanlı) 174, 186

Ali Paşa (Sadrazam, Bıyıklı) 127,
131

Ali Paşa (Serdar-ı Ekrem) 52

Ali Paşa (Silahdar) 48, 50, 87

Ali Paşa (Soğucak Muhafızı) 205

Ali Paşa (Şehit) 53

Ali Paşa (Trabzon Valisi, Canikli)
196

Ali Paşa 7, 8, 9, 20, 21, 25, 26, 29,
43, 44, 48, 49, 50, 52, 53, 87, 88, 89, 90,
92, 101, 102, 103, 104, 106, 107, 109,
110, 111, 113, 114, 124, 125, 126, 127,
131, 154, 155, 169, 174, 186, 196, 205,
212, 224, 233

Ali Paşa, Çorlulu 20, 21, 25, 26,
29

Ali Usta (Hamallar Kethüdâsı)
125

Ali, Dev (Kul Kethüdâsı) 18

Alman Devleti 176, 184, 189

Alman hükümeti 175, 176

Alman Prensesleri 147

- Alman,-lar 176, 184, 189, 207, 213, 227
 Almanya 163, 164, 175, 176, 214
 Amerika 12, 196, 208
 Anabolu (Napoli di Romania) Kalesi 48, 49
 Anadolu 51, 64, 115, 122, 135, 136, 143, 153
 Anadolu Beylerbeyi 49, 52, 91, 125
 Anibal 158
 Anna (Rus Çariçesi) 98
 Arabacı Ocağı (arabacılar) 72, 178
 Arapça 70, 137, 183
 Aras Boyu 89
 Ardelan 69, 89
 Arnavutluk 198
 Arnavutluk 61, 88
 Arpacay 111
 Atâullah Efendi, Ebe-zâde (Şeyhülislam) 43
 Atmeydanı 129
 August II., (Ogüst-Saksonya Elektörü) 22, 24, 26, 32, 95
 Auguste III., (Ogüst-Lehistan Kralı) 95, 147
 Avrupa 5, 11, 12, 21, 22, 28, 29, 32, 33, 40, 65, 71, 72, 75, 94, 95, 96, 100, 105, 112, 118, 136, 138, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 153, 156, 157, 163, 164, 170, 176, 187, 189, 196, 203, 204, 207, 208, 209, 211, 218
 Avrupa Devletleri 33, 204
 Avrupalılar 150
 Avşar Sülâlesi 94
 Avşariye 193
 Avusturya 32, 47, 50, 51, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 68, 79, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 110, 111, 112, 113, 118, 119, 122, 130, 135, 144, 145, 146, 148, 149, 151, 157, 164, 169, 170, 171, 175, 176, 184, 199, 201, 204, 206, 207, 208, 212, 213, 214, 216, 217, 218, 221, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 231, 233, 235
 Avusturya cephesi 111, 233
 Avusturya Devleti 100
 Avusturya hükümeti 47
 Avusturya İmparatoru 105, 208, 213, 217, 228, 235, 255
 Avusturya kuvvetleri 51, 55, 146, 226, 227
 Avusturya metrisleri 52
 Avusturya ordusu 58, 103, 106, 110, 227
 Avusturya sefiri 98, 221
 Avusturya Verâset Savaşları 122
 Avusturyalılar 40, 59, 60, 61, 101, 102, 103, 105, 106, 108, 109, 150, 157
 Avusturya-Macaristan İmparatorluğu 176
 Avusturya-Rusya ikilisi 108
 Aya Mavra Adası 49
 Ayasofya 81, 120, 122, 127
 Ayazma 141, 142
 Aydın 109, 129
 Âyişe Sineperver Kadın (IV. Mustafa'nın annesi) 199
 Aynalıkavak Kasrı 196
 Aynalıkavak Sarayı 216
 Aynalıkavak Tehkîhnâmesi 196
 Azak 108, 153, 187
 Azak Denizi 31, 40, 112, 171
 Azak Kalesi 34, 39, 42, 46, 68, 70, 95, 96, 112
 Azerbaycan 67, 69, 89, 92, 117
 Azerbaycan Cephesi 67, 69
- B**
 Baba Câfer Zindanı 77
 Babadağı 27, 97, 162, 163, 174, 175
 Babadağı ordugâhı 163
 Baban sancağı 193
 Bâb-ı Âli 27, 30, 32, 44, 58, 88, 105, 115, 119, 127, 149, 150, 156, 158, 161, 168, 169, 174, 184, 187, 191, 192, 195, 197, 199, 204, 206, 207, 216, 217,

218, 221, 229

Bâb-ı Hümâyün 79, 84, 85

Bâb-ı Sadaret 29

Bâbü's-saâde 133

Bagul 36

Bağdat 88, 130

Bahâdır Giray (Kırım Hanı)204,

205

Bahçekapı, -sı 127, 237

Bahçesaray (Kırım) 96, 97, 166

Balkan geçitleri 170

Balkan Ortodoksları 31, 32, 149,

151

Balkan, -lar, 12, 22, 26, 28, 31, 32,

46, 62, 64, 149, 151, 162, 170, 186, 189,

192

Baltık 23, 156, 213, 230

Balyabadra (Patras) Camii 57

Balye Boğazı 174

Banat eyaleti 55, 56, 104, 226

Banyaluka Zaferi 100

Bar kasabası, 148

Barla 161

Barok stil 141

Baron de Tott (Fransız Kumandan)

161, 180, 181

barut, baruthane 48, 103, 144

Basra 193, 194, 195

Bayezid (Semt) 118

Bayezid 76, 86, 118

Bayezid Cami, 76, 120, 147

Bâyezid II. 236

Bayunluk Mevkii 37

Bektaş Hoca (Cezayir Dayısı) 21

Belçika 235

Belgrad 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57,

58, 59, 61, 62, 79, 100, 103, 106, 107,

108, 109, 110, 111, 112, 113, 119, 224,

225

Belgrad Anlaşması 112

Belgrad Kalesi 52, 111

Belgrad Muhafızı 54, 55, 58, 59

Belin 193

Bender 22, 25, 37, 43, 98, 99, 111,

153, 155, 162, 163, 211, 216, 224

Bender Kalesi 22, 163

Bender kuvvetleri 37

Bender-Abbas 211

Benefşe (Malvasia) Kalesi 49

Benefşe burnu 160

Bengal 211

Berlin 146, 176, 180

Besarabya 35, 154, 187, 213

Beşir Ağa (Dârüssaâde Ağası) 83,
92, 105, 122

Beylerbeyi (Semt) 237

Beylerbeyi 49, 51, 52, 67, 91, 92,

103, 104, 105, 109, 115, 155, 237

Beytül'-Lahm 126

Bıyıklı Ali Paşa (Sadrazam) 126,
127, 131

Birinci Ağa Bölüğü 19

Bîrûn 69

Bisutun Han 89

Bitlis 129

Bitpazarı 86, 119

Bizans 163, 213

Bizans Yolu 216

Boğaziçi 75

Boğazlar 218

Boğdan 12, 31, 32, 35, 36, 47, 55,
62, 83, 94, 154, 155, 162, 165, 171, 185,
187, 188, 189, 196, 197, 199, 203, 204,
213, 214, 216, 224

Boğdan Voyvodalığı, 47, 196

Bosna 47, 101, 102, 103, 104, 105,
107, 110, 213, 224

Bosna Beylerbeyi 104, 105

Bostancılar 18

Bozcaada 60, 210

Brentano 30

Britanya limanları 156

Bucak Tatarları 99, 187

Bug (Aksu Nehri) 45, 187

Buhâra Hanı 200

Bulgakof (Rus sefiri) 214, 218, 219

Bulgar 12, 189

Burdur 194, 211

Bursa 18, 19, 83, 154, 210, 233

Bükreş 58, 101, 163, 169, 170, 171,
174, 218

C

Câfer Bey (Riyâle kumandanı, Kap-
dân-ı Deryâ) 160, 161

Câferî 93, 112

Cafer-i Bermekî (Hârunü'r-Reşîd'in
veziri) 80

Câferiye 93, 114

Cagnoni 111

Câmi-i Osmâniye (Nûr-ı Osmâni-
ye) 128, 141

Cebeci Ocağı 47, 74, 178

Cermenler 26

Cevdet (Müellif) 196, 201, 206, 207

Cezayir 18, 21, 161, 222, 233

Cezayir Dayısı Bektaş Hoca 21

Cezayirliler 26, 214

Charles VI. 98, 118

Charles XII. (Demirbaş, Şarl) 23,
24, 26, 29, 27, 28, 29, 30, 40, 44, 45,
50, 108

Cibali 200

Cibali Kapısı 62, 129

Cidde 113, 197

Cidde iskelesi 197

Cihangirli Ahmed Kapdan 165

Ç

Çanakkale 161

Çar, -ı, -ın 22, 23, 25, 27, 28, 29, 30,
32, 33, 34, 35, 37, 40, 41, 42, 47, 64, 67,
68, 115, 147, 188

Çariçe, -si 98, 145, 146, 147, 149,
151, 158, 159, 169, 170, 171, 172, 184,
187, 205, 206, 213, 214, 215, 216, 217,
218, 220, 229, 230, 231, 235

Çarskoyesclo Sarayı 161

Çengelköy 77

Çerkezistan 220

Çeşme 159, 160, 161, 165, 173, 217

Çeşme felâketi (faciası, vakası)
159, 161, 165, 173, 217

Çeşme Limanı 160

Çırpıcı Çayırı 16

Çin Seddi 192

Çini imalathanesi (Kütahya) 65

Çorbacılar 84

Çuka Adası 61

Çuka fabrikaları 65, 79

Çuka kumaşları 65

D

Daçya 213

Dağıstan 113, 220

Dağıstanlılar 114

D'Alembert (Fransız ansiklopedist)

147

Dalmaçya 213

Danimarka 23, 231

Danimarkalılar 161

Dârüssaâde Ağası 83, 135

Dârüssaâde Ağası Beşir Ağa 83

Dârüssaâde Kapısı 84

Dâvud Bey (Şirvanlı Hacı) 66

Dâvud Han 67

Dâvudpaşa (Dâvutpaşa) Ordugâhı
33, 50, 96, 152

Defter Emîni 212

Defterdar İskeleyi 124

Demirbaş Şarl 22, 28, 40, 43, 44,
49, 108

Derne 91

Dersaâdet 191, 197, 220

Devlet Giray (Kırım Hanı) 32, 34,

37, 39, 43

Devlet Giray III., 154, 195

Dîbâ-yı Rûmî (Kumaş) 136, 181

Dimetoka 43

Dimitrios Kantemir (Boğdan Beyi)
32

Dinyeper 213, 231

Dinyester (Turla) 107, 111, 154

Dîvân (Nâbi) 46

Dîvân 18, 24, 26, 29, 32, 33, 39,
43, 45, 46, 50, 51, 58, 60, 67, 95,
109, 126, 149, 179, 194, 221

Divan edebiyatı 87, 130, 137, 139

Dîvân-ı Hümâyûn 24, 26, 29, 32,
33, 50, 58, 95, 179

Divanyolu 86

Diyet Meclisi 95

Dobruca 174

Doğu Reich 164, 176, 208

- Dolgoruki, Prens (Kumandan) 165
 Dolmabahçe 192
 Don Kazakları 175
 Donanma-yı Hümâyün 48
 Dugdale (İngiliz zabıt) 156, 160
 Dukakin 153
 Dürzî 193
- E**
 Ebû Kaf Ağa (Kızlar Ağası) 133, 135
 Ebû Zeheb 170, 173
 Edirne 15, 20, 34, 41, 43, 44, 47, 56, 57, 58, 60, 62, 68, 109, 120, 124, 154, 179, 186, 210, 218, 222, 229, 234
 Edirne Antlaşması 68
 Edirne Sarayı 15
 Efgan askeri 67
 Efgan kabilesi 66
 Efgânî (Eşref Şah) 70
 Eflâk 12, 31, 32, 35, 47, 55, 57, 58, 59, 61, 62, 94, 100, 101, 104, 105, 112, 155, 162, 165, 171, 185, 187, 188, 189, 196, 197, 199, 203, 204, 213, 214, 227, 228
 Eflâk krallığı 105
 Ege Denizi 213
 Eğriboz 48, 88, 159
 Eğriboz muhafızlığı 88
 Ekrâd 129
 Ekslâşapel (Aix-la-Chapelle) Muahdesi 119
 Elisabeth (Çarıçe) 146
 Elphinston, Amiral (İngiliz) 156, 159, 160, 161
 Emevî ordusu 142
 Emin Ağa (Kethüda) 225
 Emine Mihrişâh (III. Mustafa'nın annesi) 141
 Emirgân 237
 Emn'âbâd 65
 Enderûn 57, 69, 133
 Endülüs 71
 Erdel 51, 58, 105, 107, 204
 Ereklı Hanı 218
 Ereş 66
 Ermeni Patriki 199
 Ermeni, -ler 136, 199, 200
 Erzurum 67, 68, 91, 114, 129, 199
 Erzurum Beylerbeyi 67
 Erzurum Valisi 60, 91, 129, 199
 Es'ad Efendi (Şeyhülislam) 106, 121
 Es'ad Paşa (Sam valisi) 135
 Eski Cami 120
 Eski odalar 133
 Esmâ Sultan (III. Mustafa'nın kardeşi) 144, 210
 Essen (General) 169
 Esterâbâd 67
 Estonya 23
 Eşref Han 70, 73
 Eşref Şah Efgânî 70
 Etmeydanı 77
 Eugen (Prens, Avusturya Kumandanı) 55, 58, 59
 Eyüp Sultan Camii 17, 81, 123, 144
 Eyüpsultan 17, 81, 123
- F**
 Falcı 35, 36, 37
 Fas 212
 Fatih 87, 104, 120, 129, 134, 144, 190
 Fatih Camii 120, 144
 Fatih devri 87, 190
 Fatih Türbesi 134
 Fatma Sultan (III. Ahmed'in kızı) 43
 Felemenk 30, 42, 60, 95, 111, 212, 234
 Felemenk elçileri 42, 95
 Felemenkçiler, 161
 Fener-Balat 119
 Fenerli Rum Beyleri 47
 Fethülislâm 225, 226
 Fetih Giray 97
 Feyzî Efendi 218
 Feyzullah Efendi (Anadolu ve Rumeli Kazaskeri Şeyhülislam) 78, 135
 Finlandiya 229
 Firkate (Gemi cinsi) 34, 49

Fitnat Hanım 139
 Fokşan kasabası 171
 Fransa 8, 32, 50, 51, 58, 60, 68, 95, 96, 100, 105, 108, 111, 112, 113, 118, 137, 144, 145, 146, 148, 156, 157, 189, 196, 198, 199, 204, 206, 208, 209, 212, 213, 217, 218, 235
 Fransa hükümeti 137
 Fransa sefiri 111, 196, 218
 Fransız ansiklopedistler 147, 180
 Fransız, -lar 30, 52, 68, 95, 112, 145, 147, 148, 150, 157, 161, 164, 175, 176, 180, 206, 230
 Friedrich 146, 151, 164, 170, 172, 175, 176, 180

G

Galata zindanı 77
 Galitzin (Rus Prens) 153, 154, 155
 Garb Ocakları 26, 129
 Gaziler Tepesi 224
 Gedikpaşa 62
 Gelibolu 210
 Gence 69, 92, 93
 Giraylar 152, 168
 Girit 19, 49, 61, 213
 Gori 66, 67
 Gördeş (Korint) Kalesi 48
 Greig (İngiliz subayı) 156
 Gura mevkii 37
 Gustave (III. İsveç kralı) 229, 230
 Gutenberg 72
 Gülşen-i Hayal (Mehmed Emin Paşa'nın eseri) 154
 Gürcistan 67, 89, 142, 153, 187, 214, 218

H

Hacıoğlu Pazarcığı, -Pazarı 170, 186
 Hadika 128
 Hadimi Efendi, Ebu Said 122
 Halep, -li 30, 56, 130,
 Haliç 124, 127

Halil Hâmid Paşa (Sadrazam) 201, 209, 210, 211, 212
 Halil Paşa (Belgrad Muhafızı) 54, 55
 Halil Paşa, İvazzâde (Rumeli Beylerbeyi, sadrazam) 70, 193,
 Hâmid Hüseyin Paşa (Kumandan) 233
 Hammer 177
 Hamza Hamid Paşa, Tevkîî (Sadaret Kaymakamı) 140
 Hamza Paşa 137, 151
 Hanorra prensleri 213
 Hanri 163
 Haremeyn 197, 202
 Haremeyn-i Muhteremeyn (Mekke-Medine) 197
 Hârûnû'r-Reşîd 80
 Hasan Ağa (Yeniçeri Ağası) 106, 109
 Hasan Beğzâde (Müverrih) 57
 Hasan Bey, Cezayirli 159, 160, 161, 162
 Hasan Bey, Mehmed Paşazâde (Ohri Sancak Beyi) 101
 Hasan Çerkes (Kumandan) 228
 Hasan Efendi, Gevrekzâde (Hekim-başı) 236
 Hasan Paşa (Bağdat Valisi) 67
 Hasan Paşa, Ahıskavî 153
 Hasan Paşa, Cezayirli 159, 160, 161, 162, 192, 196, 198, 207, 211, 212, 215, 222, 223, 227, 231, 237
 Hasan Paşa, Damat (Sadrazam) 19
 Hasan Paşa, Kale Muhafızı 174
 Hasan Paşa, Kölemen 194
 Hasan Paşa, Seyid (Sadrazam) 117, 118
 Hasan Paşa, Tiryaki (Rumeli Beylerbeyi) 118
 Hasan Paşa, Yeniçeri Ağası 106, 109, 114
 Haşmet (şair) 139
 Hazar Denizi 68
 Hemedan Muahedesi (Sulhu, Antlaşması) 70, 73

Hersek 61, 213
 Hesse-Rheinfels, Prens 110
 Hezargrad 186
 Hristiyan, -lar 64, 81, 101, 105, 126, 142, 173, 174, 187, 188, 189, 199, 214
 Hırka-i Şerif 133, 222
 Hindistan 145, 211
 Hint 94, 113, 118
 Hisarcık Mevki 109
 Hollanda 23, 118, 231
 Holstein 23
 Horozlu Değirmen 200
 Hotin 111, 112, 152, 153, 154, 155, 216, 224, 231, 233, 235
 Hoy 67
Hulâsatü'l-İtibâr, Ahmed Resmî Efendi 135
 Humbara 48, 99, 103, 197, 198
 Hunnak (asthme) hastalığı 179
 Husrevâbâd 65
 Hümâşah (I. Abdülhamid'in hanımı) 237
 Hüsameddin Paşa (Kaptân-ı Deryâ) 158, 159
 Hüsameddin Paşa, Mandalzâde 158
 Hüsameddin, Karaçelebizâde 87
 Hüseyin Paşa (Abdülcelilzâde, Musul muhafızı) 114, 115, 153
 Hüseyin Paşa (Kumandan) 57, 114, 115, 153, 233
 Hüseyin Paşa (Musul muhafızı) 115
 Hüseyin Paşa, Abdülcelilzâde 114
 Hüseyin Paşa, Amcazâde 57
 Hüsrev Han 194

I
 Irak 67, 69, 88, 89, 91, 115
 İsfahan 66, 89, 93, 115
 İsparta 211

İ
 İbrahim Ağa (Mevkufâtçı) 54, 55
 İbrahim Müteferrika 70, 71, 73, 128
 İbrahim Paşa (Erzurum Valisi) 67
 İbrahim Paşa (Kırım Seraskeri)

166, 167, 171
 İbrahim Paşa (Silahdar, Erzurum Valisi) 67, 166
 İbrahim Paşa 43, 60, 61, 62, 63, 64, 67, 68, 69, 70, 77, 78, 86, 87, 88, 166, 167, 171, 186, 227
 İbrahim Paşa, Arapgirli (Sadrazam) 186
 İbrahim Paşa, Dârendeli 194, 195, 227
 İbrahim Paşa, Kabakulak (Sadrazam) 83, 86, 88
 İbrahim Paşa, Nevşehirli Damat (Sadrazam) 60, 64, 68, 70, 85, 87
 İbrahim Paşa, Pehlivanzâde (Sadrazam) 43
 İkinci Dünya Harbi (II. Dünya Harbi) 12, 189, 207
 İlhanlılar 137
 İlm-i nücum (astroloji) 57, 136, 180
 İlmiye sınıfı 19, 87, 122
 İnebahtı muhafızlığı 19
 İngiliz 30, 42, 156, 157, 159, 160, 161, 173, 187, 197, 215, 216, 217, 230
 İngiliz gemisi 197
 İngiliz sefiri 156, 216, 217
 İngiliz ticaret gemileri 157
 İngiliz, -ler, -in 30, 42, 150, 156, 157, 159, 160, 161, 173, 187, 197, 200, 204, 215, 216, 217, 230
 İngiltere 23, 60, 72, 95, 111, 118, 144, 145, 148, 151, 156, 157, 170, 189, 196, 199, 204, 206, 208, 213, 218, 220, 221, 229, 230, 231, 235
 İran 7, 8, 9, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 73, 74, 75, 80, 83, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 130, 193, 194, 195, 196, 207, 216, 217
 İran cephesi 92
 İran hacıları 93
 İran hükümeti 70
 İran ordusu 91, 92
 İran Şahı 70, 88, 92, 93
 İranlılar 116, 193
 İsakçı 35, 36, 96, 97, 153, 155, 162
 İskenderiye 214, 215, 218

İslam dünyası, 12, 189
 İsmail Paşa (Bağdat Beylerbeyi) 92
 İsmail Paşa (Bender Muhafızı) 43
 İspanya 50, 118, 201, 204, 208, 212, 213, 235
 İspanyollar 157
 İspirlonga (Kale) 49
 İstanbul 15, 17, 18, 21, 32, 33, 34, 40, 46, 49, 62, 63, 64, 65, 68, 70, 71, 72, 77, 79, 81, 88, 92, 95, 104, 105, 106, 108, 112, 113, 114, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 126, 127, 129, 131, 136, 142, 144, 148, 149, 153, 156, 165, 168, 171, 172, 173, 177, 180, 181, 183, 184, 188, 189, 190, 191, 194, 200, 204, 208, 213, 216, 218, 221, 232, 233, 234
 İstanbul yangını 121, 126, 127, 200
 İstanbul zelzelesi 144, 181
 İstanbullu 87
 İstanköy 137
 İstendil (Tenos) adası 48, 51, 61
 İstiska (bydropisie, hunnak, asthma) hastalık, 222
 İsveç 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 36, 39, 41, 42, 43, 44, 64, 94, 108, 112, 115, 172, 206, 208, 220, 224, 229, 230, 231
 İsveç Kralı 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 41, 44, 115, 172, 230
 İtalya 173
 İzmit Körfezi 136, 180
 İzzet Mehmed Paşa 190, 192, 199, 201

J

J. Kastriyot (Eflâk Beyi) 32
 Josef (Rakoçi Ferenc'in oğlu) 101, 105
 Joseph II. (Avusturya imparatoru) 213, 216, 224, 225, 226, 227, 228, 235

K

Kabartaylar 112, 187
 Kaçar hanedanı (sülalesi, aşireti) 195
 Kadıköy 141

Kafkas kabileleri 224
 Kafkasya 67, 68, 92, 95, 96
 Kağavverd Ovası 116
 Kâğıthane 65, 75, 76, 198
 Kahraman Paşa (Kamaniçe Muhafızı) 153
 Kalas 155
 Kalite (Gemi cinsi) 34
 Kalyon, -lar 26, 33, 34, 136, 137, 159, 160, 219, 222
 Kamaniçe 22
 Kamenke 40
 Kanada 145
 Kancabaş (Gemi cinsi) 34
 Kandiye 49, 60
 Kantemiroğlu (Boğdan voyvodası, Dimitri Kantemir) 32, 35
 Kanûnî 94, 106, 180, 215
 Kapıkulu askerleri 33
 Kapıkulu Ocakları 83, 178, 202
 Kapitülasyonlar 187
 Kaplan Giray (Kırım Hanı) 43, 51, 83, 92, 95, 97, 166
 Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi (Müverrih) 57, 87
 Karadağ 47
 Karadağ İsyanı 165
 Karadeniz 23, 27, 30, 31, 34, 40, 67, 68, 112, 187, 188, 196, 208, 214, 216, 217, 219, 220, 222, 224
 Karaosmanoğlu (Aydın'da mütegalibe) 129
 Karasu 179
 Karasupazarı 205
 Kareli 230
 Karinâbâd 186, 190
 Karlofça, - Antlaşması 11, 21, 22, 40, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 79, 105, 108, 202
 Kars 68, 92, 115, 116
 Kartal 35, 36, 162
 Kasr-ı Şirin Antlaşması 67, 93, 117
 Kaşıkçılar Kapısı 76
 Katerina 145, 146, 147, 148, 152, 158, 159, 161, 163, 170, 199, 203, 204, 216, 217, 218, 229, 230, 235

Katolik 47, 148, 199
 Kavak Hisarı 219
 Kavenköller (Mareşal) 100
 Kaynarca, -Antlaşması 11, 12, 187,
 188, 189, 190, 191, 192, 196, 197, 198
 Kazak Hatmanı 25, 27, 28, 34
 Kefe 96, 97, 100, 107, 167, 191,
 205
 Kefe Kalesi 96, 167
 Kerç 171, 184, 187, 191
 Kerim Han (Zend Aşîreti Reisi)
 193, 194
 Kerkük 91, 114
 Kersun 214, 216
 Kıbrıs valiliği 18
 Kılburun Muhafızı Abdullah Paşa
 169
 Kırım 9, 10, 11, 12, 22, 26, 29, 32,
 34, 35, 36, 37, 39, 43, 44, 46, 51, 58,
 83, 92, 95, 96, 97, 100, 107, 108, 109,
 112, 116, 149, 151, 152, 154, 155, 162,
 163, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171,
 183, 187, 189, 190, 191, 192, 193, 195,
 196, 197, 202, 203, 204, 205, 206, 207,
 208, 209, 212, 216, 218, 219, 220, 224,
 230, 231, 235
 Kırım Hanı 26, 32, 34, 43, 51, 83,
 92, 95, 97, 100, 107, 108, 112, 152, 154,
 162
 Kırım Heyeti 191, 192, 195
 Kırım kadısı 171
 Kırım kuvvetleri 29, 58, 95
 Kırım Senedi 207
 Kırım Tatarları 151, 168
 Kırımlılar 168, 204, 206, 208
 Kıst mevacibleri 183
 Kız Kulesi 125
 Kızıldeniz 197
 Kızıllema 133
 Kızlar Ağası 92, 109, 125, 133, 135
 Kili 163
 Kirmanşah 67, 74, 88
 Kocamustafapaşa 200
 Koduk 98
 Korfu 50, 51, 54
 Korican Sahrası 89

Koron 49
 Kosova 101
 Kostantin 213
 Kozluca 186
 Köprülüzâde Abdullah Paşa 67, 69,
 74, 92
 Kuban, -Hanlığı 95, 187, 191, 205,
 214, 216, 220, 231
 Kubbealtı 29
 Kudüs 126
 Kul Kethüdası 18, 133
 Kumaş fabrikaları 79
 Kur Nehri 90
 Kur'ân-ı Kerim 79
 Kurt uru (hastalık) 130
 Küçük Eflâk 112
 Küçük Kaynarca 187
 Kürdistan 59
 Kütahya 65
 Kütüphâne-i Hümayun 70

L

Ladoga Gölü 24
 Lale Devri 65
 Lâleli 139, 140, 141, 180, 181
 Lâleli Camii 140, 181
 Lassi, General (Rus kumandanı)
 100
 Lâtinler 126
 Lavaşev (Rus kumandanı) 95
 Lazarethane 225
 Leçinsky (Fransa Kralı XV. Lou-
 is'in kayınpederi) 95
 Leh Diyeti 171
 Leh kuvvetleri 23
 Leh meselesi 148
 Lehistan 22, 23, 24, 29, 40, 42, 44,
 46, 51, 94, 95, 96, 108, 135, 145, 147,
 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 157,
 164, 169, 170, 171, 175, 176, 184, 188,
 189, 216
 Lehliler 145
 Lesczynski (Leçinski) Stanislaw
 (Saksonya Elektörü) 24
 Limni 60, 161
 Litvanya 23, 216

Litvanya heyetleri 216
 Liverpool 72
 Londra 72
 Loristan 69
 Louis XV.(Fransa Kral) 95
 Louis XVI. (Fransa Kral) 208, 209
 Lugoş 228
 Lûtf Ali Han (Zendîye Hükümdarı)
 195
 Lutheringen Dukası (Avusturya
 Kumandanı) 100

M

Maan-zade Mîr Hüseyin (Müver-
 rih) 57
 Macar Kralı 58
 Macar, -lar 51, 58, 105, 161, 235
 Macaristan 41, 55, 61, 105, 107,
 176, 204, 224
 Macaristan Dukalığı 105
 Maçin 169
 Magosa 125
 Mahmud Han (Mîr Üveys'in
 oğlu) 66
 Mahmud I. (Sultan) 81, 120, 133
 Mahmud, Şehzade (II Musta-
 fa'nın oğlu) 77, 78
 Mahmudiye 104, 225
 Mahmudpaşa 127
 Maksûd Giray 168
 Malta 137
 Marie-Theres (Avusturya Kralı
 IV. Charles'in kerimesi) 118
 Marquis de Villeneuve (Fransız
 sefiri) 105
 Marsigli Kont de 72
 Mavroyani (Eflâk Voyvodası)
 228
 Mazeppa (Ukrayna Kazakları
 Hatmanı) 25, 27, 29
Mecmua-i Râgıb 137
 Medine 237
 Mehmed Ağa (Silahdar) 195
 Mehmed Ağa (Ümnî Bey
 Kethudâsı) 135
 Mehmed Bey (İzvornik muhafızı)

103
 Mehmed Bey (Mîralem) 191
 Mehmed Efendi, İman (Şeyhü-
 lislam) 15, 18
 Mehmed Efendi, Mirzade (Şey-
 hülislam) 82, 179
 Mehmed Efendi, Topkapılı Salih-
 zâde Camgöz 192
 Mehmed Efendi, Yerköylü 25
 Mehmed Halife 57
 Mehmed Han, Ağa (Kaçar aşire-
 tinden) 195
 Mehmed Han, Seyid (Buhara
 Hanı) 200
 Mehmed IV 15, 136, 180
 Mehmed Kâmil Efendi, Seyid
 (Şeyhülislam) 234
 Mehmed Paşa, Abaza 153
 Mehmed Paşa, Baltacı 19, 20, 30,
 34, 36, 39, 40, 41, 42
 Mehmed Paşa, Canım Hoca
 (Kaptân-ı Deryâ) 48, 49, 83
 Mehmed Paşa, Çarhacı 37
 Mehmed Paşa, Dârendeli (Sadra-
 zam) 195
 Mehmed Paşa, Derviş (Sadra-
 zam) 190, 192, 194
 Mehmed Paşa, İvaz 104, 106,
 1090 113
 Mehmed Paşa, Kalafat (Sadra-
 zam) 195, 198
 Mehmed Paşa, Kefe Seraskeri
 100
 Mehmed Paşa, Köprülü 138
 Mehmed Paşa, Muhsinzâde 144,
 150, 158, 169, 170, 183, 185, 190
 Mehmed Paşa, Nişancı (Sadra-
 zam) 61
 Mehmed Paşa, Rum 190
 Mehmed Paşa, Seyid (Dimetoka-
 lı) 93
 Mehmed Paşa, Seyyid (Sadra-
 zam) 96
 Mehmed Paşa, Silahdar (Sadra-
 zam) 83, 86, 98, 102, 165, 170

Mehmed Paşa, Teberdar Baltacı 19, 20, 30, 34, 36, 39, 40, 41, 42
 Mehmed Paşa, Tevkîi (Sadrazam) 60
 Mehmed Paşa, Toz 107
 Mehmed Paşa, Yeğen 105, 108, 109, 116, 186, 201
 Mehmed Saîd Efendi, Yirmisekiz Çelebizâde (Sadrazam) 61, 70, 78, 113, 127, 128
 Mehmed Tâhir Ağa (Mimar) 141
 Mekke Emiri 172
 Memi Kapdân 222
 Memiş Paşa (Fethülislâm Kalesi Muhafızı) 225, 226, 228
 Memleketeyn (Eflâk ve Boğdan) 31, 155, 170, 188, 199, 203
 Memlûk Devleti 215
 Mençikof (Rus Generali) 27
 Mengli Giray (Kırım Hanı) 107, 108, 112
 Mercan 119
 Merend kasabası 67
 Mertin 174
 Mısır 8, 9, 59, 60, 129, 130, 170, 172, 173, 194, 197, 213, 215, 216
 Mısır uleması 215
 Mısır valisi 215
 Midilli 42, 132
 Miemirow kasabası 98
 Mîr Üveys 66
 Mîrhond 137
 Mîrîlü (Mîrî askeri) 151, 162, 163, 169, 177, 178
 Mirzalar 152, 166, 168
 Modon 49
 Mohilev 25
 Moldavancı Ali Paşa 154, 155
 Moldavya 154
 Mora 7, 9, 41, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 56, 61, 64, 151, 156, 157, 158, 159, 169, 198, 213, 225
 Moskof 34, 41, 43, 73, 108, 112, 150, 220
 Moskof donanması 34
 Moskova 24, 26, 170, 175, 207

Muhâdiye 106, 225, 226, 227
 Muhsinzâde Abdullah Paşa 104
 Mukaddes Emanetler 133
 Mukaddes İttifak 23
 Mukataa 82, 123, 192, 203
 Murad Bey 215
 Murtaza Efendi (Anadolu Kazaskeri Şeyhülislam) 122, 123
 Muslu Beşe (Zağarcı bölüğünden) 76
 Mustafa Ağa 22
 Mustafa II. 78, 122, 123
 Mustafa III. 133, 134, 141, 142, 148, 153, 180
 Mustafa Paşa, Bodur Hacı 55
 Mustafa Paşa, Kara 51
 Mustafa Paşa, Kaymak 77
 Mustafa Paşa, Köse Bâhir 120, 124, 128, 130, 137, 140, 142, 144
 Mustafa Paşa, Pîr (Rumeli Beylerbeyi) 115
 Mustafa Paşa, Şehri (Belgrad muhafızı) 58
 Mustafa, Şehzade 198, 222
 Musul 114, 115, 194
 Musul Muhasarası 114
 Muş 129
 Mühr-i Hümayun, 53, 54, 88, 90, 130,
 Münecimbaşı (Sahâifü'l- Ahbâr'ın müellifi) 87
 Münich (Munich) Mareşal, (Rus kumandanı) 97, 99, 107, 111
 Müverrih Râşid 25, 26, 29, 40, 53, 70

N

N. Brian-Chaninov (*Rusya Tarihi* adlı eserin müellifi) 23
 Nâbî (Şair) 45, 46
 Nâdir Ali (Afşar aşiretinden) 73, 74, 90, 91, 92
 Nâdir Han 80
 Nadir Şah 90, 92, 93, 113
 Naîmâ 18, 56, 57
 Nakşibendî 142

Nâmık Kemal 88
 Narva 23, 24
 Navarin 49
 Nazîf Efendi (Defterdar) 210
 Necef 117
 Nedîm (Şair) 75, 87
 Neipperg 111
 Nemce Seferi 50
 Nemçe Sefiri 50, 98, 102
 Nemçe, -liler 26, 50, 58, 98, 100, 101, 102, 103, 104,
 Neşatâbâd 65
 Nicolas Repnin 187
 Nihavend 69
 Nikola Mavrokordato 57, 59
 Niş 60, 61, 64, 100, 101, 103, 106, 224
 Nişancı Ali Paşa 126
 Norveç 45, 206, 229
 Nûman Paşa, Köprülü (Sadrazam, Bosna Valisi) 29, 47
 Nûr-ı Osmaniye Camii 128, 141
 Nystad Antlaşması 94

O
 Obreşkof 171
 Ocaklı 177, 178, 193, 210, 224
 Ogüst (Auguste) II (Lehistan Kralı) 94, 95
 Ordu-yı Hümâyûn 34, 41, 47, 51, 109, 112, 153, 222
 Orlik (Kazak Hatmanı) 34
 Orloff (Çariçe Katerina'nın aşığı) 156, 158, 159, 160, 161
 Orsova 104, 107, 112, 224
 Orta Asya (-Türk dünyası) 200, 207
 Ortodoks 26, 28, 31, 32, 47, 107, 149, 151, 157, 187, 189, 213
 Osman Efendi, Şehdî (Çavuşlar Kâtibi) 135
 Osman Halisâ Efendi (Sadaret Kethüdası) 97, 98, 102
 Osman II. 123
 Osman III. 123, 124, 130, 131
 Osman Paşa, Topal (Sadrazam, Konyalı) 88, 90, 91, 92

Osmanlı donanması 159, 160, 161
 Osmanlı kaptanları 160
 Osmanlı murahhasları 98, 196
 Osmanlı ordusu 37, 39, 49, 52, 58, 59, 92, 102, 103, 108, 109, 110, 116, 154, 155, 170, 176, 186, 227, 228, 229, 235
 Osmanlı ticaret gemileri 197
 Osmanlı-İran Münasebetleri 88, 89
 Osmanlı-İran Sulhu 89, 90
 Osmanlı-Rus münasebetleri 68, 177, 196
 Otağ-ı hümâyûn 15, 17
 Otakçılar 142

Ö
 Ölgün 161
 Ömer Paşa (Bağdat valisi) 193
 Ömerü'z-Zahir (Akkâ'da, Şeyh) 172
 Özü (Dinyester) 22, 25, 40, 96, 98, 99, 107, 111, 153, 155, 169, 196, 212, 213, 214, 216, 217, 219, 220, 224, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237
 Özü Kalesi 96, 213, 231, 232, 236
 Özü Muhafızları, -muhafızı 22, 98, 233,
 Özükrı 196, 197

P
 Pakalın, M. Zeki 183
 Paçova 104, 225, 228
 Panin, Kont (Rus kumandanı) 162
 Paris Antlaşması 144
 Pasarofça 60, 61, 105, 108, 112
 Pasarofça Antlaşması 60, 61, 112
 Paşmakçızâde (Şeyhülislam) 17, 18
 Patrona Halil (Patrona) 73, 74, 75, 76, 83, 85, 86, 88
 Pazarcık 174, 179
 Petersburg 147, 156, 167, 203, 213, 230
 Petervaradin 51, 52, 53
 Petro 22, 23, 24, 25, 27, 28, 32, 35, 37, 38, 39, 41, 42, 44, 64, 67, 146, 147, 175, 213

Petro III. 175
 Petrograd 230
 Peygamber 17, 81, 84, 94, 123, 137
 Pire 159
 Pizani (Rus baştercümanı) 219
 Podolya 148, 153, 154, 231
 Pogaçef (asi) 175
 Polonya 27, 208
 Poltawa 25, 27, 45
 Poniatowski (İsveç Generali) 36, 147, 148
 Portekizliler 200
 Potemkin 205, 206, 216, 217, 218, 220, 231, 235
 Preveze 48, 50, 60
 Prusya 108, 118, 129, 138, 140, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 151, 152, 156, 157, 163, 164, 169, 170, 171, 172, 175, 176, 180, 184, 204, 206, 208, 213, 214, 216, 217, 218, 220, 221, 229, 231, 235
 Prusya Devleti 129
 Prusya Kralı 138, 146
 Prusya sefiri 148, 149
 Prusyalılar 150
 Prut (Pruth) nehri 7, 30, 35, 36, 37, 42, 47, 67, 95, 162, 220
 Prut 30, 35, 36, 37, 42, 47, 67, 95, 162, 220
 Prut Muharebesi 47
 Prut Nehri 35, 37
 Prut Seferi 30
 Pruth Antlaşması 187

R

Râgıb Paşa, Koca (Sadrazam) 130, 133, 137, 138, 139, 140, 146, 181
 Rakoçi (Erdel Prensi) 51, 58, 105
 Râmi Paşa (Sadrazam) 211
 Râşid (Müverrih) 25, 26, 29, 40, 53, 70, 207, 227
Ravzatü'l-Hüseyn fî Hulâsat-i Ah-bâri'l-Hâfikin, Naima 57
Ravzatü's-Safâ, 137
 Rebîa Gülnüş Hatun (III. Ahmed'in annesi) 15

Rebîa Şermî Sultan (I. Abdülhamid'in annesi) 183
 Reşt Antlaşması 90
 Revan 69, 74, 88, 89, 93, 116
 Revan Köşkü 84, 88
 Rıza Kuli Han 89
 Rıza Şâh Pehlevî 195
 Riya 23
 Rodos 18, 206
 Roma-Kartaca 145
 Romanya 224
 Romanzof (Rus kumandanı) 153, 162, 171, 174, 184, 185, 186, 187, 188, 231
 Rum Mehmed Paşa 190
 Rum, -lar 47, 48, 64, 126, 136, 151, 152, 156, 157, 158, 159, 190, 213
 Rumca 32, 216
 Rumeli 33, 49, 52, 83, 96, 103, 109, 115, 122, 135, 143, 155, 201, 220, 222
 Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa 109
 Rumeli Beylerbeyi İvazzâde Halil Paşa 155
 Rumeli Beylerbeyi Pîr Mustafa Paşa 115
 Rumeli Beylerbeyi Sarı Ahmed Paşa 49, 52
 Rumeli Beylerbeyi, -liği 49, 52, 83, 109, 115, 155, 201
 Rumeli Seferleri 33, 222,
 Rumelihisarı 77
 Rûmiye 69
 Rus Çarı 22, 25, 29, 30, 32, 40, 67
 Rus Donanması 104, 156, 157, 158, 159, 160, 172, 173, 219, 231
 Rus Elçisi 29, 32, 68
 Rus Harbi 138, 180, 196
 Rus İşgali 152, 167
 Rus Konsolosu 214, 215, 216
 Rus kuvveti 25, 27, 37, 169
 Rus Ordusu 24, 37, 38, 40, 41, 95, 97, 98, 99, 100, 111, 153, 166, 170, 175, 205, 235
 Rus Sefiri 149, 152, 171, 204, 214, 218, 219
 Rus siyaseti 26

Rus teşviki 231
 Rusça 216
 Rusçuk 139, 168, 170, 174, 185
 Rus-Osmanlı münasebetleri 215
 Rusya 11, 12, 22, 23, 24, 26, 30, 31,
 32, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 53, 58, 64, 68,
 69, 79, 93, 94, 95, 96, 98, 100, 106, 107,
 108, 111, 112, 115, 117, 118, 119, 135,
 138, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150,
 151, 152, 154, 155, 156, 157, 159, 161,
 163, 164, 166, 167, 169, 170, 171, 172,
 173, 175, 176, 184, 186, 187, 188, 189,
 190, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 198,
 199, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207,
 208, 209, 211, 212, 213, 214, 216, 218,
 219, 220, 221, 224, 229, 230, 231, 235
 Rusya Limanları 196
 Rusya Seferi 93, 152
Rusya Tarihi (N. Brian-Chaninov)

23
 Rusya-Avusturya İttifakı 94

S

Sa'dâbâd 65, 81
 Sa'dâbâd Köşkleri 81
 Sâdık Ağa (Mardin voyvodası)
 89
 Sâdık Han (Kerîm Han'ın karde-
 şî) 193
 Sadrazam Ali Paşa (Bıyıklı) 50,
 127, 131
 Safevî Devleti 67
 Safevî taarruzu 74
 Safevî, -ler 66, 67, 73, 74, 90, 92,
 93, 94, 114, 115
Sahâifü'l-Ahbâr, Müneccimbaşı 87
 Sahip Giray 167
 Saîd Efendi (Matbaa kurucuların-
 dan, Yirmisekiz) 70, 73, 113
 Sakarya 136, 180
 Sakız 159, 160, 161
 Saksonya 22, 24, 32, 145
 Salih Han (Bane Hâkimi) 194
 Sâlim Efendi (Kazasker) 87
 Saliyan 90
 Sancağ-ı Şerif 59, 74, 86, 104

Sancar 40
 Sapanca Gölü 136
 Saraçhane 129, 144
 Saray bostancı, -sı, -ları 18
 Sarayburnu 130
 Sardunya 208
 Sava Nehri 58, 103
 Schafirov (= Şafirov) (Rus
 Kumandanı) 39
 Scheremetov (Rus Başkumanda-
 nı) 34, 35
 Sebkatî 121
 Sechendorf (Avusturya
 Kumandanı) 100
 Sefinetü'r-Râgıb, Koca Râgıp Paşa
 137
 Seglin (Prusya Sefiri) 149
 Sekbanbaşı 133
 Selanik Mutasarrıflığı 105
 Selîm Giray (Kırım Hanı) 112,
 166, 168, 196
 Selîm III. (Mustafa'nın oğlu), 136,
 141
 Semendire 107, 109
 Serdar-ı Ekrem Ali Paşa 52
 Serigo adaları 51
 Seyid Abdullah Paşa 118
 Seyyid Ali Efendi 19
 Seyyid Mehmed Paşa 96
 Seyyidü's-Saâdet Camii 194
 Sığrı Limanı Kalesi 132
 Sırbistan 213, 224
 Sırp 12, 189
 Sırpça 32
 Silahdar Ali Ağa 125, 126
 Silâhdar Ali Paşa 43, 87
 Silezya 145
 Silistire 174, 184, 185, 186, 187,
 199
 Simyon Kalfa (Mîmâr-ı has) 128
 Sipahi 86
 Siropulu (Rum Hekimi) Sivas
 152
 Sivas 115
 Sivastopol 231
 Slav hükûmeti 176

Slav istilası 169
 Slav tehlikesi, 209
 Slav, -lar 164, 169, 175, 176
 Sofya 61
 Sorel (Müellif) 147, 148, 150, 156, 158, 163, 164, 175, 179, 184, 188
 Spiridoff, Amiral (Rus) 156, 160
 Stanislas Poniatowski (Lehistan Kralı) 147, 148
 Stockholm 229
 Streltsy (Rusya'da askerî sınıf) 24
 Subhî 24
 Suda 49, 61
 Sultan Selîm Cami, Edirne 120
 Sultanhamamı 124
 Sultanselim 129
 Surat 211
 Suriye 9, 170, 172, 173, 192, 213
 Suvarof, General (Rus) 231
 Süleyman Nahiffî, (Şair) 75
 Süleyman Paşa (Kapdân-ı Der-ya) 43, 104, 113, 220
 Süleyman Paşa (Sadrazam) 137
 Süleymaniye 43, 104, 113, 220
 Süleyman Paşa, Nişancı 43
 Süleyman, Kanûnî 94, 106, 180, 215
 Süleymaniye 119, 129
 Sünnî 66, 67, 73, 75, 94, 114
 Sütlüce 124
 Süveyş 9, 69, 180, 197
 Süveyş Kanalı 180
 Ş
 Şâfi, Şah (İran hükümdarı) 114, 115, 116
 Şafirov (Rusya Hariciye vekili) 39, 40, 42, 44
 Şah Tahmasb 70, 73, 89
 Şahbaz Giray 191, 220
 Şahin Ali Paşa (Hazinedar) 212, 224, 233
 Şahin Giray 167, 191, 195, 196, 197, 203, 204, 205, 206
 Şahran 66

Şam 93, 130, 135, 173
 Şârihü'l-Menâr-zâde (Müverrih) 57
 Şarl, Demirbaş (İsveç Kralı) 22, 23, 28, 40, 41, 44, 108
 Şebeş kasabası 225, 227
 Şehirköy 101, 103
 Şehrızor 91
 Şehzade Selîm (Abdülhamid'in oğlu) 136, 210, 211
 Şehzade Selîm (Mustafa'nın oğlu) 136, 210, 211
 Şehzadebaşı 129
 Şeremetov 40, 42
 Şeyhülislam konağı 214, 235
 Şîr-i pençe (Hastalık) 130
 Şirvan 67, 68, 89
 Şirvan Sünnileri 67
 Şumnu 168, 170, 185, 186

T

Tâhir Ömer (Suriye'de âsi) 172, 173, 192
Tahkik ve Tedkik, Koca Râgıp Paşa 137
 Tahran 195
 Talman (Avusturya sefiri) 98
 Taman 171, 205, 220
 Tanzimat 183
Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü 183
Târîh-i Râşid 20
Târîh-i Subhî 80, 81
 Tatar Hanı 168
 Tatar kuvvetleri 107
 Tatar mirzaları 216
 Tatar süvarisi 97
 Tatar uleması 205
 Tatar, -lar 29, 51, 95, 97, 99, 107, 162, 166, 168, 169, 171, 186, 190, 195, 197, 205, 206, 216
 Taygan 40
 Tebriz 67, 69, 74, 75, 89, 90
 Tekeburun 225
 Tekfur Sarayı 65
 Tekirdağ 105, 205
 Telemsen iskelesi 21

Temeşvar 52, 54, 55, 56, 61, 79,
107, 111, 225, 226
Tersâne 77, 219
Tevkîi Abdurrahman Paşa (Müver-
rih) 57
Tevkîi Hamza Hâmid Paşa 140
Tevkîi Mehmed Paşa 60
Tımar 82, 123
Tiflis 7, 66, 67, 92, 93, 218
Tifo salgını 227
Timok mecrası 61
Tolleben, General 146
Tolstoy, Andreyoviç (Rus elçisi) 27,
28
Tophane Ocağı 201
Topkapı 77, 79, 104
Topkapı Sarayı 79, 104
Torn şehri 25
Trablus gemileri 161
Trakya Zelzelesi 8, 120
Tripoliçe 158
Tschesmeski (Çeşmeli) 161
Tuna 35, 104, 107, 112, 162, 163,
170, 174, 175, 185, 187, 207, 225
Tuna Cephesi 162
Tunus Ocakları 18, 222, 233
Türk 5, 11, 12, 21, 28, 30, 31, 35,
39, 40, 43, 45, 47, 48, 49, 52, 55, 59,
60, 62, 68, 70, 80, 90, 96, 103, 107, 110,
113, 128, 143, 151, 159, 160, 161, 167,
168, 169, 175, 177, 189, 191, 192, 195,
196, 200, 207, 208, 218, 220, 231, 234
Türk Deniz, -cileri, -kuvveti 159,
220
Türk Kalyonu 160
Türk Matbaası, -cılığı 70, 128
Türk Milleti 21, 45, 191
Türk ordusu 103, 151, 177
Türk-Cermen anlaşması 169
Türk-İran sulhu 90
Türkiye 10, 11, 26, 29, 39, 44, 45,
48, 51, 71, 72, 98, 112, 149, 150, 157,
172, 175, 176, 187, 188, 189, 196, 205,
208, 216, 221, 229, 230, 231

U
Ukrayna 25, 27, 32, 34, 36, 97,
208
Ukrayna Kazakları (Kazak) Hat-
manı 25, 27, 28, 34
Ulahça 32
Ungern, General 174
Unkapanı 129
Unna Çayı (Nehri) 62, 110
Urfa 45
Urkapı, -İstihkâmları 96, 97, 166
Urmiye Kalesi 89

Ü
Üç Şerefeli Camii 120
Üçüncü Ahmed Çeşmesi 84, 85
Ümerâ-yi deryâ çekirisi 34
Üsküdar 74, 76, 78, 141, 142
Üsküp 101

V
Vahhâbî 193
Vahran (Oran) Limanı 21
Vali Ahmed Paşa 92
Valide Sultan 40, 125, 129
Varadin 103
Varna 9, 174, 179, 184, 185, 186,
214
Varşova 171, 189
Vâsif (Müverrih) 124, 128, 133,
138, 150, 151, 156, 166, 177
Veba 124, 129, 131, 170, 193
Vecihî 57
Vefa 119, 129
Veli Paşa (Bender Valisi) 111
Venedik 7, 47, 48, 49, 50, 51, 53,
54, 58, 60, 61, 64, 79, 136, 157, 161,
173, 213, 221
Venedik dîbâsı (kumaş) 136
Venedik hudutları 47
Venedik kuvvetleri 48
Venedikliler 30, 47, 48, 49, 61
Vesîletü't-taba'a, İbrahim Ağa 70
Vezir Ahmed Paşa 49, 91
Vidin 61, 64, 98, 100, 104, 105,
106, 169, 220, 224, 225, 226

Vidin muhafızları 98
 Villeneuve (Vilnöv) (Fransız Sefiri)
 95, 105, 111
 Viyana 58, 95, 96, 100, 170, 176
 Voltaire 31, 157, 158, 180

W

Waldeck, Prens 110
 Wallis, General (Avusturya Kuman-
 danı) 109, 100, 111
 Weidemann, General 38
 Weimar, General (Rus) 153
 Wistül mecrâsi (Prusya) 175

Y

Yağlıkçılar 119
 Yahya Paşa (Özü Muhafızı) 98, 99
 Yahya Paşa (Trabzon Valisi) 98, 99
 Yalı Köşkü 130
 Yanaki Mavrokordato (Dîvan Baş-
 tercümanı) 58
 Yaş şehri 35, 112, 154, 155, 218
 Yedi Sene Muharebesi 180
 Yedikule 32, 149, 171, 200, 219
 Yeniceri Ocağı 85
 Yeniceri, -ler, 16, 38, 43, 74, 83, 84,
 102, 106, 130, 133, 151, 177, 178, 224
 Yeniçeri Ağa, -sı, -lığı 18, 39, 106,
 109, 114, 133, 162, 186, 209, 225, 226,
 228

Yenikale (Zerinvâr) 40, 171, 184,
 187, 191

Yenipazar 101

Yerköy 9, 169, 171, 174, 225

Yılan Adası 231

Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi
 61, 70, 78, 113, 127, 128

Yorgancılar 119

Yunan, -lılar 12, 32, 158, 189

Yusuf (Sadrazam) 10, 18, 22, 25,
 27, 39, 43, 45, 186, 211, 212, 217, 218,
 220, 222, 229, 233, 234

Yusuf Ağa 18

Yusuf Paşa (Babadağı muhafızı) 10,
 22, 25, 27, 39, 43, 186, 211, 212, 217,
 218, 222, 233, 234

Yusuf Paşa (Balkan muhafızı) 10,
 22, 25, 27, 39, 43, 186, 211, 212, 217,
 218, 222, 233, 234

Yusuf Paşa (Özü Valisi) 10, 22, 25,
 27, 39, 43, 186, 211, 212, 217, 218, 222,
 233, 234

Yusuf Paşa 10, 22, 25, 27, 39, 43,
 186, 211, 212, 217, 218, 222, 233, 234

Z

Zeâmet 82, 123

Zemun 52

Zend aşireti 193

Zendiye 195